

מדינת ישראל

משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות
 מועד הבחינה: חורף תשע"ט, 2019
 מספר השאלון: 11282
 נספח: מאמרים

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון	—	הבנת הנקרא	—	70 נקודות
פרק שני	—	הבעה בכתב	—	30 נקודות
			—	סה"כ 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות:

- (1) יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
- (2) לכתובת טיוטה אפשר להשתמש בעמודים האחרונים (13-14) של השאלון.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

למידע על פסיכומטרי
 ביזאל גבע ←

הזדמנות לעתודה יש פעם בחיים.
אל תתפשר עליה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשע"ט, מס' 11282 + נספח

קרא את המאמרים 1-2 שבנספח המצורף, וענה על השאלות בפרקים שלפניך.
 הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

פרק ראשון – הבנת הנקרא (70 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 1-8.

1. מהי הטענה המשותפת לשני המאמרים? (6 נקודות)
הטענה המשותפת לשני המאמרים היא שיש קשר בין החלוקה המגדרית הסטראוטיפית של הצעצועים שבהם הילדים שלנו משחקים ובין הבחירות שהם יעשו בבגרותם. בשל אופי המשחקים, גברים נוטים לעסוק במקצועות שיש בהם זיקה לטכנולוגיה, ואילו נשים נוטות לעסוק במקצועות טיפוליים, שבהם רמות השכר נמוכות.
2. בשורות 41-59 במאמר 1 הכותבת מביאה טענת נגד לדבריה ומפריכה אותה.
 - א. מהי טענת הנגד? (4 נקודות)
טענת הנגד של כותבת מאמר 1 היא שהסיבות שבגללן קיים תת-ייצוג של נשים בהיי-טק הן שעות העבודה שאינן מותאמות לאימהות או המחסור במודלים לחיקוי שיגרמו לנשים להיחשף לתחומים אלה.
 - ב. מהי ההפרכה של טענת הנגד? (4 נקודות)
כותבת מאמר 1 מפריכה את הטענה באמירה שגם סיבות אלה נוגעות למסרים שהוחדרו לנו בילדותנו המוקדמת, בין השאר באמצעות המשחק, והבולט בהם הוא שהתפקיד העיקרי של האישה הוא להיות אם.
 - ג. הסבר לשם מה הובאו טענת הנגד והפרכתה. (5 נקודות)
הכותבת מביאה טענת נגד ומפריכה אותה כדי לשכנע את הקוראים בעמדתה שלה - היא משתמשת בטענות של הצד השני כדי להראות שאין בהן תוקף של ממש.

למידע על פסיכומטרי
 ביואל גבע ←

**הזדמנות לעתודה יש פעם בחיים.
 אל תתפשר עליה.**

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשע"ט, מס' 11282 + נספח

3. מן המאמרים ניכר כי קשה לשנות תפיסות חברתיות.

א. הבא משורות 20-31 במאמר 2 גורם אחד שעלול לעכב ניסיונות לשינוי התפיסות או למנוע אותם. (5 נקודות)

ההורים עושים טעויות ומשכפלים את התפיסות החברתיות בחינוך ילדיהם (מכוונים בת לבלט ובן לגידו, למשל).

אז: ההורים משכפלים את התפיסות החברתיות כדי לוודא שילדיהם ישולבו בחברה ולא ייתפסו כיוצאי דופן.

ב. מה דעתה של כותבת מאמר 1 בנוגע לאפשרות לשנות את התפיסות בחברה בישראל? הסבר את קביעתך. (6 נקודות)

לדעת כותבת מאמר 1, יש לשנות באופן מהותי את התפיסות הסטראוטיפיות המלוות אותנו כבר מילדות, באמצעות מניעת חלוקה של צעצועים על פי מגדר. רק כך נוכל לראות יותר נשים שבחרות במקצועות ההיי-טק ופערי השכר יצטמצמו.

لا تكتب في هذه المنطقة

لا لכתוב באזור זה

למידע על פסיכומטרי
 ביואל גבע ←

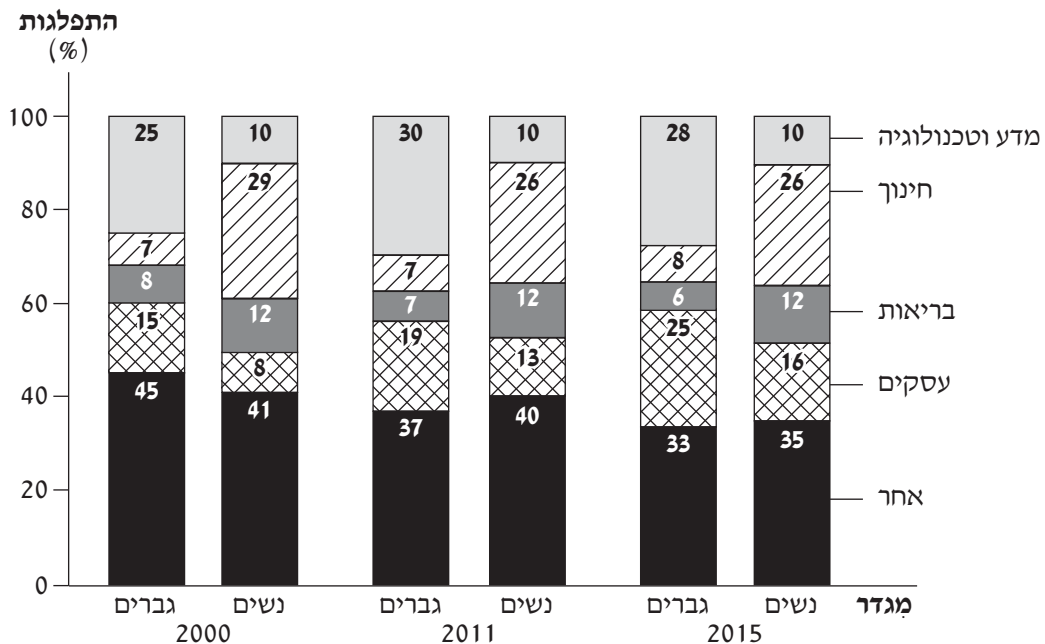
**הזדמנות לעתודה יש פעם בחיים.
 אל תתפשר עליה.**

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשע"ט, מס' 11282 + נספח

4. לפניך תרשים ובו נתונים על התפלגות של סוגי משלח יד (מקצועות) בקרב נשים וגברים אקדמאים בני 30-54, בשנים נבחרות.

התפלגות של סוגי משלח יד ומגדר בקרב בעלי השכלה אקדמית,
בשנים 2015, 2011, 2000

הערה: בשנת 2012 נערכו שינויים נרחבים בשיטת הסקר.

(מקור: הדס פוקס, פערים מגדריים בשוק העבודה: שכר וקיטוב תעסוקתי, מרכז טאוב. נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם)

א. הסבר את הקשר בין תרשים זה למאמר 1. (5 נקודות)

התרשים משקף את המצב שמתארת כותבת מאמר 1, שבו נשים נוטות לבחור במקצועות שאינם מדעיים וטכנולוגיים, למשל חינוך, בניגוד לגברים. תופעה זו קיימת לאורך שנים ואינה משתנה.

ב. העתק ממאמר 1 משפט התומך בדברך שבסעיף א. (4 נקודות)

"החוקרים מזהירים מפני הפרדת צעצועים לבנות ולבנים על פי סטראוטיפים, משום שהם מניעים בנות מלחתור לקריירה בהנדסה ובטכנולוגיה."

למידע על פסיכומטרי
ביואל גבע ←

הזדמנות לעתודה יש פעם בחיים.
אל תתפשר עליה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשע"ט, מס' 11282 + נספח

5.

קרא את הקטע שלפניך על אודות התוכנית "מדעניות העתיד" שמקדם משרד המדע והטכנולוגיה.

"משרד המדע, הטכנולוגיה והחלל שם לו למטרה לקדם את האוכלוסיות המודרות מתחומי המדעים המדויקים, ההנדסה והטכנולוגיה במדינת ישראל, שכן קידומן הוא הכרחי למדינת ישראל. בשנת 2012 הקים המשרד בשיתוף עמותת ידידי עתידים את תוכנית 'מדעניות העתיד' למימוש הפוטנציאל ללימודי מדעים מדויקים, טכנולוגיה והנדסה. התוכנית מעודדת מצוינות בקרב בנות הנוער בתחומי ההנדסה והמדעים המדויקים, מעניקה להן תמונת עתיד ומקנה להן כלים שיאפשרו להן 'לסדוק את תקרת הזכוכית' ולהתקבל לפקולטות היוקרתיות באוניברסיטאות השונות בתחומים אלו".

(מעובד על פי אתר האינטרנט של משרד המדע והטכנולוגיה)

א. לדעתך, האם יוזמה כזאת ויוזמות אחרות דומות לה עשויות לשפר את סיכוייהן של נשים

להשתלב במקצועות טכנולוגיים? נמק את דבריך. (6 נקודות)

יוזמה למימוש הפוטנציאל ללימודי מדעים מדויקים, טכנולוגיה והנדסה בקרב בנות נוער בהחלט עשויה

לשפר את סיכוייהן של נשים להשתלב במקצועות טכנולוגיים. תוכניות מסוג זה עשויות לגרום לבנות

להאמין שבאפשרותן לעסוק במקצועות טכנולוגיים, בבחינת מציאות יוצרת תודעה, ובעקבות זאת הן אף

יבחרו כך בעתיד. מכיוון שעדיין מדובר בילדות, ייתכן שההבניה החברתית אינה מושרשת בהן כה עמוק

עדיין, וקיים מרחב שבו הן יוכלו לפרוש כנפיים ולעשות בחירות שאינן תואמות את הסטראוטיפים המגדירים.

ב. על פי הקטע, התוכנית תקנה לנערות כלים שיאפשרו להן "לסדוק את תקרת הזכוכית".

על פי אחד מן המאמרים שקראת, כתוב מהי אותה "תקרת זכוכית" שישדקו הנערות.

(6 נקודות)

על פי מאמר 1, תקרת הזכוכית היא היכולת להרוויח שכר גבוה, שכר הזהה לשכר הגברים. נשים

תוכלנה להשיג זאת, אם תבצענה תפקידים בכירים בתחומי המדע וההיי-טק, שיקנו להן שכר גבוה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשע"ט, מס' 11282 + נספח

6. א. במאמר 1 בשורות 29-30 כתוב: "הם (צעצועים ממוגדרים) מניאים בנות מלחתור לקריירה בהנדסה ובטכנולוגיה".

מבין האפשרויות שלפניך, הקף את המילה שיכולה להחליף את המילה "מניאים" במשפט.
(3 נקודות)

- מעודדים
- מפחיתים
- מעכבים
- דואגים (ל)

ב. במאמר 2 בשורה 10 כתוב: "וכך התחומים המדעיים נשארים בחזקת הבנים".
מבין האפשרויות שלפניך, הקף את המילה שיכולה להחליף את המילה "בחזקת" במשפט.

- (3 נקודות)
- בבעלות
 - בתוקף
 - בהכפלת מספר בעצמו
 - בכוח

לא לכתוב באזור זה. لا تكتب في هذه المنطقة.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשע"ט, מס' 11282 + נספח

7. כותבת **מאמר 1** קוראת להורים "לחשוב מחוץ לקופסה הוורודה והכחולה" כאשר הם רוכשים צעצועים לילדיהם. (שורה 33)

א. מהי המשמעות של הביטוי "לחשוב מחוץ לקופסה"? (4 נקודות)

משמעות הביטוי "לחשוב מחוץ לקופסה" היא לפעול בדרך מקורית ויצירתית שאין בה קיבעון מחשבתי.

ב. מהי התרומה של התוספת "הוורודה והכחולה" לביטוי המקורי? בתשובתך התייחס להקשר של המאמר כולו. (5 נקודות)

התוספת "הוורודה והכחולה" משמשת אמצעי רטורי מסוג שבירת צירוף כבול. הביטוי "לחשוב מחוץ לקופסה" מקבל משמעות חדשה, כשנותנים לקופסה צבע ורוד או כחול על פי תפיסות מגדריות מיושנות. בכך הכותבת ממחישה את טענתה שעל ההורים ועל משווקי הצעצועים לא להיכנע לחלוקה של "ורוד לבנות" ו"כחול לבנים".

8. לפניך משפט מתוך **מאמר 2**: "החלוקה לצעצועים של בנים ולצעצועים של בנות מקבלת רוח גִבִית מיצרני הצעצועים". (שורה 14)

כתוב את המשפט מחדש. הִמַר בו את הצירוף "רוח גבית" במילה או בצירוף אחר בלי לשנות את משמעות המשפט. (4 נקודות)

החלוקה לצעצועים של בנים ולצעצועים של בנות מקבלת עידוד/חיזוק מיצרני הצעצועים.

**נספח: מאמרים
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
11282, חורף תשע"ט**

לפניך שני מאמרים.

קרא אותם וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר 1

חלוקה מגדרית בצעצועים

מאת נועה בנוש

"לילד או לילדה?" זו תהיה כנראה השאלה הראשונה שישאלו אתכם בחנות הצעצועים כדי לדעת איזו סחורה להציע לכם, אלא אם כן אתם קונים בחנות צעצועים מקוונת ואז החיים קלים בהרבה. פשוט הקליקו "בנים" או "בנות" – וקבלו רשימה של כל מה שמזוהה חברתית עם גבריות או נשיות עטוף באריזה חמודה שאמורה להשכיח מאיתנו את המחיר הכבד שעלינו לשלם. על פי מחקרים מן השנים האחרונות, המחיר הזה הוא לא רק כלכלי, ומי שישלמו אותו הם לאו דווקא ההורים, אלא בעיקר הילדים.

חיפוש פשוט בחנויות צעצועים מקוונות מלמד כי עדיין מתקיימת הפרדה ברורה בין מה שנתפס מתאים לבנים לבין מה שנתפס מתאים לבנות. בקטגוריה "בנים" יש בעיקר כלי תחבורה, כלי עבודה, כלי נשק, כל מה שקשור לספורט וכן מגוון משחקי הרכבה, בכל צבע אפשרי (בתנאי שאינו ורוד). בקטגוריה "בנות" יש בובות, ציוד לבית ולבישול, אבזרי אופנה וטיפוח וכל מה שקשור לנסיכות, בצבע ורוד על כל גווניו.

להבחנה הזאת בין בנות לבנים יש משמעות החורגת הרבה מעבר לצעצועים, כי היא דרכה של החברה ללמד אותנו כבר מינקות את תפקידי המגדר שלנו. כלומר, באמצעות המשחק השונה בנות ובנים לומדים אילו התנהגויות נחשבות לרצויות בעבורם ואילו התנהגויות מצפים מהם להפגין בבגרותם. כך, למשל, ילדות לומדות דרך המשחק בבובות ובציוד לבית שאחריותן המרכזית היא הבית, המשפחה והילדים. הבנים, מצידם, לומדים שהחברה מיעדת להם תפקיד אחר לגמרי: לעבוד מחוץ לבית, וכל תפקיד אחר אינו מקובל כי הוא מיועד לבנות.

הבעיה במחזור הסטראוטיפים האלה היא שהשפעתם "זולגת" מן המשחק אל חייהם של הילדים ומעצבת אותם. מחקרים מראים שהמשחק חיוני לאופן שבו ילד מתפתח ולומד. מאחר שילדים לומדים מגיל צעיר שיש דברים שהם רק לבנים ודברים שהם רק לבנות, לא פלא שהם מיישמים את הלוגיקה הזאת גם על הבחירות המקצועיות שלהם.

דברים אלה רלוונטיים במידה רבה לנושא ה"חם" של תקופתנו – האי־שוויון בין נשים לגברים בתעשיית ההיי־טק. אחת הסיבות לתופעה זו היא הצעצועים ששיחקנו בהם בילדותנו. במחקר שנערך בבריטניה נמצא שצעצועים שיש להם זיקה לטכנולוגיה עדיין משווקים בעיקר לבנים. החוקרים בדקו אילו צעצועים תויגו לבנים ואילו תויגו לבנות. הם מצאו שמספר הצעצועים שיש בהם היבט של מדע, טכנולוגיה, הנדסה ומתמטיקה המשווקים לבנים גדול פי שלושה ממספרם של צעצועים כאלה המשווקים לבנות.

* מעובד על פי בנוש, נ', "למרות המחאה: חלוקה מגדרית בצעצועים". *Ynet*, 22/12/2016.

החוקרים מזהירים מפני הפרדת צעצועים לבנות ולבנים על פי סטראוטיפים, משום שהם מניאים בנות מלחתור לקריירה בהנדסה ובטכנולוגיה. 30

לדעת החוקרים, סטראוטיפים שגורמים להבדלים הללו הם בעלי השפעה על הדור הבא של המהנדסים, ובעיקר על נשים, כי הם משפיעים על בחירת המקצוע שלהן. על אף תפקידם של ההורים לחשוב מחוץ לקופסה הוורודה והכחולה כשהם רוכשים צעצועים לילדיהם, גם למשווקי הצעצועים ולמנועי החיפוש יש אחריות – עליהם לחדול מהנצחת הסטראוטיפים המגדריים. 35

מאמטה סינגל, מהנדסת צעצועים בריטית, אומרת: "לבנות יש בבירור עניין במדע, בטכנולוגיה ובמקצועות ההנדסה בבית הספר, ועלינו למצוא דרכים לתרגם זאת להגדלה של מספר הנשים בתעשייה. אחת הדרכים לעשות זאת היא באמצעות שיווק צעצועים לבנות. צריך לשווק לבנות צעצועים שיש להם זיקה לטכנולוגיה, וכך לעורר בהן רצון לעסוק בתחום זה בבגרותן". 40

מבדיקת הנתונים בישראל עולה כי תופעה זו מתרחשת גם בארץ. אף שמספר הנערות הלומדות חמש יחידות במתמטיקה מתקרב למספרם של הבנים, בלימודים הגבוהים נוצר פער בין הקבוצות במוסדות ההשכלה הגבוהה. נשים אינן ממשיכות ללימודים בתחומים כמו הנדסה, מדעי המחשב או מתמטיקה. שיעורן הנמוך במקצועות אלה באוניברסיטאות משפיע על שיעורן בתעשיית ההיי־טק. 45

אפשר כמובן לטעון שיש סיבות אחרות לתת־ייצוג של נשים בהיי־טק, כמו שעות העבודה שאינן מותאמות לאימהות או המחסור במודלים לחיקוי שיגרמו לנשים להיחשף לתחומים אלה. אבל גם הסיבות האלה נוגעות למסרים שהוחדרו לנו בילדותנו המוקדמת, בין השאר באמצעות המשחק, והבולט שבהם הוא שהתפקיד העיקרי של האישה הוא להיות אם. באמצעות מסרים אלה הוסללו נשים למקצועות בתחום הטיפול וגברים למקצועות בתחום הטכנולוגיה. אנחנו נוטים לחשוב שהתנאים והשעות בהיי־טק נגזרו מעצם טבעו של התחום, ולא מעלים בדעתנו שהם נגזרו מעצם התפיסה שתחום זה מיועד לגברים. 50

יש קשר ישיר בין הבחירה בתחומי עיסוק שונים ובין פערי השכר בין גברים לנשים, כי מיעוט הנשים במקצועות ההיי־טק משמעותו מיעוט של נשים במקצועות שבהם רמות השכר הממוצעות גבוהות. בישראל נערכים פרויקטים שונים שמטרתם לחשוף נשים למקצועות המדע ולעולם ההיי־טק, אבל קשה להאמין שנראה צמצום של ממש בפערי השכר בין גברים לנשים בלי שינוי מהותי בתפיסות הסטראוטיפיות המלוות אותנו כבר מילדות. 55

איך צעצועים מגדירים מגדר

מאת הללי סמדר

האם יש קשר בין הבובות ומטבחי הצעצוע שהבנות הקטנות שלנו משחקות בהם ובין רמת ההכנסה שתהיה להן בבגרותן? מחקרים שהתפרסמו לאחרונה מראים שיש קשר בין החלוקה המגדרית הסטראוטיפית של הצעצועים שבהם הילדים שלנו משחקים ובין הבחירות שהם יעשו בבגרותם. מכיוון שילדות מכוונות למשחקים שיש להם אופי "טיפולי", הסיכוי שהן יבחרו לעסוק במקצוע טיפולי הוא גבוה, וכידוע, מקצועות טיפוליים אינם מתאפיינים במשכורות גבוהות במיוחד.

אתן אולי בוחרות לתת לילדים שלכן צעצועים שמיוחסים לכלל המגדרים, אבל על פי המחקרים צעצועים שיש להם זיקה טכנולוגית עדיין משווקים בעיקר לבנים. על פי דוח שפרסם משרד החינוך, גם בישראל בנות בתקופת הילדות ממעטות לשחק בצעצועים שיש להם זיקה לטכנולוגיה, וכך התחומים המדעיים נשארים בחזקת הבנים. נוסף על כך, מגיל צעיר בנות נוטות לראות בתחומים האלה תחומים "גבריים". זאת לא אשמתן – רוב חנויות הצעצועים מפרידות בין "צעצועים של בנים" לבין "צעצועים של בנות". באופן לא מודע אנחנו מכוונים את הילדים שלנו כבר מינקות למסלול ידוע מראש.

"החלוקה לצעצועים של בנים ולצעצועים של בנות מקבלת רוח גבית מיצרני הצעצועים, כיוון שכך היקף המכירות הפוטנציאלי שלהם מוכפל", אומרת חמוטל ברקן, בעלת חנות שבה אין הפרדה מגדרית בצעצועים. "לבתי הבכורה אקנה פאזל שעליו תמונה של נסיכה. אבל לבני ארצה לרכוש פאזל אחר שמתאים לבנים. וכך, אף שהפאזל מתאים מבחינה התפתחותית לשני ילדיי, ארכוש פאזל נוסף. השינוי צריך להתחיל במודעות, משום שיש מי שמעודד את החלוקה הזאת משיקולים מסחריים קרים".

בחינוך הילדים אנחנו עושות את הטעויות האלה כל הזמן. "במסגרת ההורות אנחנו נוטים לגונן יותר על הבנות ולעודד את הבנים לצאת החוצה ולהפגין את כוחם", אומרת ד"ר סמדר שיפמן, ראשת התוכנית ללימודי נשים ומגדר באוניברסיטת תל אביב, "לעודד בן ללכת לחוג ג'ודו, ובת לחוג בלט. לקנות לבנים משחק לגו, ולבנות בובת ברבי. אחר כך אנחנו חושבים שזה מה שהם מעדיפים".

"נשים אינן חלשות מיסודן אלא מוחלשות באמצעות כוח חברתי, כלכלי, פוליטי", מסבירה מיכל גולדן, מרצה למגדר. "חוסר מודעות מביא הורים רבים להתייחס לבנות שלהם באופן שונה מן האופן שבו הם מתייחסים לבנים, ובכך אנחנו ההורים משמרים את חוסר השוויון המגדרי. נוסף על כך, כל הורה רוצה שהילד שלו יתאים להבניה המגדרית המצופה ממנו. אין הורה שרוצה שילדיו יחוו הצקות או שלא יהיו מקובלים בחברה. לכן לעיתים נעודד את הילד שלנו להתנהג, לשחק או להתלבש כמצופה מן המגדר שהוא שייך אליו".

* מעובד על פי סמדר, ה', "משחק ילדים.ות: איך צעצועים מגדירים מגדר?", מגזין אֵת, 23/3/2017.

"ההבניות המגדריות בחברה המערבית יוצרות מלכודת שונה לבנים ולבנות", אומרת גולדן. "מן הבנות מצפים שיהיו יפות, ובו בזמן צנועות ואימהיות, ואילו מִבְּנִים מצפים שיהיו קשוחים וחזקים. חוסר חינוך מגדרי משמר את התפקידים האלה – גורם לִבְנוֹת בלבול ואינו מאפשר לבנים להביע רגשות או להיראות חלשים".

35

מה אנחנו ההורים יכולים לעשות בעניין?
"תנו לילדים לבחור. בכל שלב של חייהם עודדו אותם לחקור בפתוחות והתייחסו לתחומי העניין שלהם בלי להתייחס למגדר", ממליצה ד"ר שיפמן.